

Rapport

efter kvalitetsgranskning av undervisning på
yrkesprogram vid Tranellska gymnasiet
i Västerås kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Tranellska gymnasiet

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen vid Tranellska gymnasiet i Västerås kommun ingår i detta projekt. På skolan granskades undervisningen i årskurs 2 på hotell-och turismprogrammets inriktning hotell och konferens.

Tranellska gymnasiet besöktes den 10-12 mars 2014. Ansvariga inspektörer har utredare Ronny Högberg och undervisningsråd Anna Kjellberg varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

Kvalitetsgranskningen av undervisning på yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 gymnasieskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som har ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda rapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Tranellska gymnasiet

Tranellska gymnasiet i Västerås kommun bedriver utbildning inom tre gymnasieprogram; hotell-och turismprogrammet, restaurang- och livsmedelsprogrammet samt introduktionsprogrammet. Utöver detta finns även gymnasiesärskola och vuxenutbildning inom skolenheten. Totalt 179 elever är inskrivna i gymnasiet. På hotell-och turismprogrammet finns 32 elever, var av 6 elever i årskurs 2.

I Tranellska gymnasiet bildar yrkeslärarna arbetslag för sina yrkesområden, det vill säga yrkeslärarna inom hotell-och turismprogrammet bildar ett arbetslag. Samtliga lärare i gymnasiegemensamma ämnen undervisar på både hotell-och turismprogrammet och restaurang-och livsmedelsprogrammet.

Vidare delar Tranellska gymnasiet skolbyggnad med Hahrska gymnasiet, Widénska gymnasiet och Wijmanska gymnasiet. Utöver den samverkan som lärarna i de gymnasiegemensamma ämnena har med yrkeslärarna samverkar de också med lärarna i de

gymnasiegemensamma ämnena på de andra skolenheterna som finns i skolbyggnaden. Lärarna i de gymnasiegemensamma ämnena har även gemensamma ämneskonferenser tillsammans med lärare inom den kommunala gymnasie-och vuxenutbildningsverksamheten i Västerås.

Bakgrund och syfte

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program än på studieförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknar motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna har behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Självständighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnen. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas.

Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen, men sällan i programgemensamma ämnen, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildningen. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

Frågeställningar

Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på hotell och turismprogrammet inriktning hotell, och identifierat två prioriterade utvecklingsområden. Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?

SAMVERKAN MELLAN LÄRARE BEHÖVER STÄRKAS FÖR ATT STÄRKA HELHET OCH SAMMANHANG I ELEVERNAS UTBILDNING

Av intervju med elever framgår att de i huvudsak är nöjda med sin utbildning. I undervisningen i yrkesämnena uppfattar eleverna att det finns en tydlig relevans i förhållande till den yrkesverksamhet de förbereder sig för. Eleverna får också delta vid olika mässor och göra studiebesök med relevans för den bransch utbildningen förbereder för. Enligt eleverna fungerar det arbetsplatsförlagda lärandet (APL) mestadels bra och deras erfarenheter tas om hand i undervisningen. Vid en lektion som Skolinspektionens inspektörer observerade fick eleverna berätta om sina erfarenheter från en nyligen genomförd APL-period. Samtliga elever berättade om vad de hade gjort under sin APL och sina reflektioner i anslutning till detta. Läraren ställde ytterligare frågor till eleverna och relaterade till sina erfarenheter av branschen samt lyfte fram ytterligare aspekter med utgångspunkt i elevernas berättelser.

Av intervjun med lärare framgår att elevernas erfarenheter från APL tas om hand i den skolförlagda delen av utbildningen genom att eleverna tillsammans med lärarna får reflektera över sina erfarenheter. Lärarna understryker i det avseendet att det är viktigt att tydliggöra elevernas lärande i samband med APL. Utöver detta dokumenterar eleverna sina erfarenheter genom att föra loggböcker. Om någon elev nyttjar möjligheten att genomföra sin APL utomlands får eleverna redovisa sina erfarenheter även för andra elever i skolenheten. Lärarna uppger även att de arbetar med "skarpa" övningar, där exempelvis elever får ansvar för att ta emot besök och guida gäster vid öppet hus i skolan eller i samband med studiebesök.

Enligt eleverna har undervisningen i de gymnasiegemensamma ämnena en koppling till yrkesverksamheten inom hotell och konferens. Undervisningen i dessa ämnen tar i stor utsträckning också hänsyn till övriga behov hos eleverna. Ett exempel på ett ämne där eleverna anser att undervisningen är särskilt bra i detta avseende är matematik. Eleverna uppger dock att undervisningen i engelska i betydligt högre grad borde knyta an till den bransch deras utbildning förbereder för. Vid besöket noterar inspektörerna att läraren i engelska, efter önskemål från eleverna, planerade att ha inslag i undervisningen som knyter an till elevernas kommande yrke.

Av intervju med lärare framgår att det förekommer en viss samverkan mellan lärare i olika ämnen. Lärarna uppger att de pratar mycket med varandra och att det faktum att de delar arbetsrum underlättar att överföra information till varandra, exempelvis om eleverna för en lärare uttrycker ett önskemål om undervisningen och som har relevans för en annan lärares undervisning. Lärarna uppger emellertid att samverkan mellan lärare i olika ämnen kan utvecklas. Tidigare har lärarna diskuterat samverkan mellan ämnen med utgångspunkt i entreprenöriellt lärande, men detta avstannade för några år sedan. Lärarna uppger att en försvårande faktor för en mer systematisk samverkan mellan olika ämnen är schemat och hur olika kurser är utlagda under elevernas utbildning. Även brist på tid för planering uppges vara ett hinder för en mer systematisk samverkan mellan olika lärare och ämnen.

Rektor uppger att det förekommer en viss ämnessamverkan i skolan, men att hon känner till lärarnas uppfattning om att "schemat styr för mycket" och påverkar möjligheten till en mer systematisk samverkan. Enligt rektorn finns planerade dagar under våren 2014 där lärarna ska få möjlighet att diskutera och planera en ämnessamverkan.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att arbetet med att placera kunskapsinnehållet i ett meningsfullt sammanhang för eleverna till vissa delar är bra. Men för att förbättra kvaliteten i arbetet med att ge eleverna helhet och sammanhang i studierna behöver en ämnessamverkan mellan framförallt yrkesämnena och gymnasiegemensamma ämnen stärkas och ske mer systematiskt.

Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

I skolenheten finns utarbetade rutiner för särskilt stöd. Rektorn uppger att skolenhetens rutiner i huvudsak följs och att dessa fungerar allt bättre, men uppger att det tidigare har "haltat" med rutinerna och att de har varit tunga att implementera i skolenheten.

När eleverna påbörjar studierna i Tranellska gymnasiet genomförs nivåtester i matematik och svenska. Grunden för rutinen om särskilt stöd är att mentorn har uppmärksamhet på sina elever och meddelar om någon riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Rektor uppger dock att det finns tendenser att lärare kan vänta för länge innan de signalerar en sådan risk och de själva i stället försöker hjälpa eleverna utan att elevens behov av stöd utreds.

Enligt lärarna finns moment i arbetsgången för särskilt stöd som de är kritiska till. Bland annat genomför elevhälsan ett samtal med eleven om dennes situation efter att mentorn genomfört en pedagogisk kartläggning. I detta moment är inte mentorn närvarande, men enligt den skriftliga rutinen får mentorn information och en skriftlig dokumentation om vad som framkommit under samtalet. Lärarna upplever dock en osäkerhet kring vad som tas upp under samtalet och uppger även att elever kan vara tveksamma inför detta samtal.

Enligt rektorn har elevhälsan, som tidigare varit "mer vid sidan om", fått en större roll i och med de nuvarande rutinerna i arbetet med särskilt stöd. Förutom att genomföra samtal med eleverna sammanträder elevhälsan med rektorn och går igenom pedagogiska utredningar. Enligt de skriftliga rutinerna deltar personal i elevhälsan tillsammans med mentor, undervisande lärare och rektor vid de så kallade beslutskonferenserna där beslut om åtgärder fattas. Det är rektorn som beslutar om särskilt stöd och undertecknar beslutet om att ett åtgärdsprogram ska utarbetas, sedan ansvarar mentorn för att utarbeta åtgärdsprogrammet.

I de skriftliga rutinerna för särskilt stöd samt i verksamhetsredogörelsen som rektorn skickat in till Skolinspektionen inför besöket anges att specialpedagog medverkar i arbetet med särskilt stöd. Detta sker bland annat genom att specialpedagogen deltar vid beslutskonferenser och genom den så kallade "SOL-studion" där elever med läs- och skrivsvårigheter ges stöd. Vid besöket framgår dock att skolenheten för närvarande och sedan några månader tillbaka saknar tillgång till specialpedagogisk kompetens. Rektorn uppger att en sådan tjänst har utlysts, men att den kommer att tillsättas höstterminen 2014.

Granskningen visar dock att elever i den klass Skolinspektionen har följt och som har behov av särskilt stöd får sådant stöd. Eleverna som ges särskilt stöd har åtgärdsprogram, men ett av åtgärdsprogrammen är dock ett år gammalt och den senaste uppföljningen av åtgärderna som gjordes ligger också ungefär ett år tillbaka i tiden. Åtgärdsprogrammet är sålunda inte aktuellt, men eleven ges fortfarande särskilt stöd. Enligt de skriftliga rutinerna ska uppföljning och utvärdering av åtgärder ske inom 4-8 veckor av den som ansvarar för åtgärderna. Av intervjun med elevhälsan framgår att de uppfattar uppföljningen och utvärderingar av åtgärdsprogram som ett förbättringsområde i skolenheten.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Tranellska gymnasiet behöver utveckla kvaliteten i arbetet med särskilt stöd. Skolenhetens rutiner för att säkerställa att alla elever får det särskilda stödet de har rätt till behöver utvecklas och tydliggöras. Det är i det avseendet av vikt att finna former för arbetet där elevhälsan och lärare samverkar på ett tillfredställande sätt och att rutinen med uppföljning fungerar. Rek-

torn måste också se till att det vid skolenheten finns tillgång till en specialpedagogisk kompetens i arbetet med särskilt stöd.

Metod och genomförande

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa skolor har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet och inriktningen. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektorn på det granskade programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförs med elever vid det granskade programmets årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande åtgärdsprogram, betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen.

Vid besöket har lektioner i ämnena samhällskunskap, naturkunskap och hotell observerats. Elever har intervjuats både enskilt och i grupp. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektorn om de preliminära resultaten av granskningen. Rektorn har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.